

prof. ucz. dr hab. Krzysztof Rejman

Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna
im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu

mgr Sebastian Bąk

DETERMINANTY BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO

SOCIAL SECURITY DETERMINANTS

Wstęp

W codziennym życiu wszyscy ludzie doświadczają zarówno pozytywnych, jak i negatywnych doświadczeń. Jedni radzą sobie z nimi doskonale i nawet największa porażka życiowa nie stanowi dla nich problemu. Inni nie potrafią sobie poradzić z napotykanymi trudnościami i w takiej sytuacji sięgają po środki psychoaktywne. Dla niektórych młodych ludzi środki psychotropowe stały się doskonałą metodą na przewycięzanie problemów. Popadając w coraz większą depresję, sięgają po nie, aby zmniejszyć lęk, zagłuszyć wzrastający niepokój i obawę o kolejny dzień. Jednak z czasem niektórzy nie potrafią już bez nich zasnąć ani rozpocząć kolejnego dnia. Nadużywanie środków psychotropowych jest poważnym problemem i zagrożeniem dla bezpieczeństwa społecznego w XXI wieku. Przynosi bowiem wiele negatywnych konsekwencji zarówno tym jednostkom, ich rodzinom, jak również ich całemu otoczeniu. Wpływa na relacje tej osoby z innymi, na jej funkcjonowanie w szkole, rodzinie i środowisku lokalnym.

1. Zakres bezpieczeństwa społecznego

Współczesna organizacja państwa na rzecz realizacji celów bezpieczeństwa narodowego bierze pod uwagę jego wielopodmiotowość i wielowymiarowość. W aspekcie podmiotowym coraz częściej poszerza się treść pojęcia bezpieczeństwa o wartości podlegające ochronie, uwzględniając takie płaszczyzny, jak: ideologiczna, kulturowa,

ekonomiczna, naukowo-techniczna i społeczna. Pojawiło się ponadto bezpieczeństwo ekonomiczne i ekologiczne¹.

Jedną z dziedzin bezpieczeństwa, które we współczesnych czasach nabiera szczególnego znaczenia, jest bezpieczeństwo społeczne. Jest ono istotne głównie z tego względu, że jego brak jest bardzo mocno odczuwany przez dzieci, młodzież i dorosłych w ich codziennym życiu, zarówno prywatnym, jak i zawodowym, które staje się narażone na różnego rodzaju patologie społeczne. Pojęcie bezpieczeństwa społecznego zaczęło się pojawiać wraz z rozwojem teorii bezpieczeństwa międzynarodowego i narodowego².

Poszerzenie zainteresowania bezpieczeństwa państwa o obszar bezpieczeństwa społecznego wynika w głównej mierze z roli współczesnego państwa demokratycznego. Jego obowiązkiem jest bowiem troska o obywateli, bez względu na ich status materialny³.

Jedną z pierwszych definicji bezpieczeństwa społecznego była stworzona przez Międzynarodową Organizację Pracy w 1984 roku definicja, która głosiła, że jest to ochrona, którą społeczeństwo przewiduje dla swoich członków, którzy znaleźli się w trudnej sytuacji gospodarczej i społecznej, z wykorzystaniem środków publicznych. Sytuacja tych osób wynika ze znalezienia się w trudnej sytuacji gospodarczej i społecznej, jaka jest spowodowana chorobą, macierzyństwem, wypadkiem przy pracy, bezrobociem, inwalidztwem, starością lub śmiercią⁴.

W Polsce jedną z pierwszych teorii bezpieczeństwa społecznego stworzyła Barbara Rysz-Kowalczyk, definiując je jako stan wolności od niedostatku materialnych środków utrzymania, jak również istnienie realnych gwarancji pełnego rozwoju jednostek⁵. Definicja ta zakłada więc, że ten rodzaj bezpieczeństwa obejmuje nie tylko stan wolności od ryzyka socjalnego, lecz również od zagrożeń rozwoju psychospołecznego jednostki, jakich źródłem może być całokształt uwarunkowań politycznych, społecznych i ekonomicznych.

Kolejna definicja głosi, że jest to element bezpieczeństwa narodowego i stan społeczeństwa, który zapewnia nie tylko jego trwanie, lecz także rozwój⁶. Należy podkreślić, że takie ujęcie bezpieczeństwa społecznego w swej treści praktycznej nie pokrywa się z pojęciem bezpieczeństwa narodowego. W związku z tym autorzy precyzują to pojęcie, dodając, że bezpieczeństwo społeczne państwa stanowi taką jakość kultury społeczeństwa i struktury społecznej oraz systemu podziału pracy, która pozwala obywatelom na osiąganie wartości indywidualnych. Ponadto przejawia

¹ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, Wydawnictwo Akademii Obrony Naukowej, Warszawa 2011, s. 40.

² T. Bąk, Z. Ciekanowski, *Bezpieczeństwo państwa*, PWSTE, Jarosław 2014, s. 26.

³ M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo społeczne a współczesne państwo*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2011, nr 2 (185), s. 125.

⁴ *Ibidem*, s. 32.

⁵ B. Rysz-Kowalczyk (red.), *Leksykon polityki społecznej*, Wydawnictwo Aspra Jr, Warszawa 2001, s. 20.

⁶ R. Jakubczyk, R. Kalinowski, *Bezpieczeństwo społeczne w erze globalizacji*, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej w Siedlcach, Siedlce 2008, s. 59.

się ona podejmowaniem przez jednostki oraz grupy naturalne i formalne działań kooperacyjnych, które są zorientowane w celu dobra wspólnego, jak również realizacji uznawanych wartości kulturowych przy użyciu akceptowanych środków. Działania tego typu mają na celu również utrzymanie i umacnianie więzi społecznej, jaka zapewnia kształtowanie się tożsamości wspólnotowej społeczności objętej organizacją polityczną państwa⁷.

Definicja Marka Leszczyńskiego podaje, że bezpieczeństwo społeczne należy rozumieć jako całością działań prawnych i organizacyjnych, które są realizowane przez podmioty rządowe, pozarządowe i samych obywateli. Działania te mają na celu przede wszystkim zapewnienie pewnego poziomu życia osobom, rodzinom oraz grupom społecznym, a także niedopuszczenie do ich marginalizacji i wykluczenia społecznego. Jednym z tego rodzaju działań jest np. zapewnienie pomocy osobom czasowo lub trwale niezdolnym do pracy zawodowej, którzy znaleźli się w trudnej sytuacji życiowej wskutek własnej niezaradności lub klęsk życiowych⁸.

Biorąc pod uwagę przytoczone definicje, można więc uznać, że bezpieczeństwo społeczne, jako jedna z kategorii bezpieczeństwa narodowego, oznacza ochronę egzystencjalną podstaw życia ludzi, realizację aspiracji życiowych, zapewnienie możliwości zaspokajania indywidualnych potrzeb, a także tworzenie warunków do pracy i nauki. Z uwagi na to, że bezpieczeństwo społeczne jest procesem ciągłych zmian, w jego tworzeniu partycypują podmioty rządowe, samorządowe, pozarządowe i obywatele, którzy działają w granicach określonych normami prawnymi, przy jednoczesnym uwzględnieniu warunków zewnętrznych i wewnętrznych. Można zatem również mówić o systemie bezpieczeństwa społecznego, jaki obejmuje dwa podsystemy: bezpieczeństwo socjalne i bezpieczeństwo psychospołeczne⁹.

Bezpieczeństwo socjalne jest zatem kategorią węższą od bezpieczeństwa społecznego, gdyż ogranicza się jedynie do zapewnienia wystarczających środków do życia, natomiast jego zagrożenia sprowadzają się do ryzyk socjalnych, czyli np. możliwości wystąpienia choroby zawodowej, wypadku lub niepełnosprawności. Natomiast bezpieczeństwo społeczne jest kategorią szerszą z uwagi na to, że oznacza nie tylko dostatek środków utrzymania i brak zagrożeń w postaci ryzyk socjalnych, lecz ponadto daje możliwość rozwoju człowieka¹⁰.

Bezpieczeństwo społeczne stanowi zatem ten rodzaj bezpieczeństwa, który uznawany jest za kluczowy, gdyż dotyczy funkcjonowania całych społeczeństw, a także wszystkich obywateli współczesnych państw. Podkreślić należy, że stabilna sytuacja wewnętrzna i względny dobrobyt mieszkańców przekładają się na wysoką jakość ich życia, a także wzrost gospodarczy i ogólną, dobrą kondycję państwa. Dlatego też rządy państw muszą przykładać do tego zagadnienia dużą wagę. W czasach

⁷ Ibidem, s. 60.

⁸ M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo społeczne a bezpieczeństwo państwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego, Kielce 2009, s. 37.

⁹ T. Bąk, Z. Ciekankowski, *Bezpieczeństwo państwa*, op. cit., s. 28.

¹⁰ B. Rysz-Kowalczyk (red.), *Leksykon...*, op. cit., s. 20.

trudności gospodarczych, jakie mogą skutkować np. wzmożonym bezrobociem bądź spadkiem podaży, nie każdy obywatel jest w stanie zadbać o swój byt i rozwój, dlatego też słabsi w sposób naturalny oczekują pomocy ze strony instytucji państwowych. Dlatego też warto rozważyć, jakie czynniki w czasach współczesnych determinują bezpieczeństwo społeczne.

Na stan bezpieczeństwa społecznego w państwie wpływa wiele czynników. Można je podzielić według różnych kryteriów:

1. Ze względu na kryterium przedmiotowe można wyróżnić czynniki:
 - polityczno-prawne,
 - gospodarcze,
 - społeczne,
 - kulturowe,
 - związane z ochroną środowiska naturalnego.
2. Ze względu na kryterium czasowe można wskazać takie oto czynniki:
 - historyczne,
 - aktualne,
 - potencjalne.
3. Uwzględniając kryterium przestrzenne, można wyodrębnić następujące czynniki:
 - wymiar wewnętrzny państwa,
 - wymiar zewnętrzny państwa, czynnik międzynarodowy.
4. Z uwagi na kryterium strukturalne należy wskazać następujące czynniki:
 - polityczno-prawne,
 - ekonomiczne,
 - społeczne,
 - kulturowe,
 - zewnętrzne,
 - ekologiczne.
5. Ze względu na dynamikę i intensywność oddziaływania, można podzielić czynniki na:
 - wpływające bezpośrednio na proces zmian w pojmowaniu bezpieczeństwa wewnętrznego: polityczno-prawny, ekonomiczny, społeczny, kulturowy i ekologiczny;
 - wpływające pośrednio¹¹.

Do czynników polityczno-prawnych należy zaliczyć przyjmowane rozwiązania prawne i polityczne, które oddziałują na bezpieczeństwo społeczne. W państwach demokratycznych czynniki te należy rozważać razem z polityką prowadzoną przez państwo, jego ustrojem, a także funkcjonowaniem systemu prawnego, sądownictwa i wymiaru sprawiedliwości. Czynnik ten można również rozpatrywać z uwagi na kryterium czasowe i wówczas uwzględniać perspektywę historyczną, zarówno aktualną,

¹¹ K.P. Marczuk, *Determinanty bezpieczeństwa społecznego*, [w:] *Trzy wymiary współczesnego bezpieczeństwa*, S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2014, s. 152.

jak i przyszlą. Ze względu na kryterium zasięgu ma on zastosowanie w odniesieniu do terytorium państwa, niemniej jednak łączy się też z czynnikami zewnętrznymi. W ujęciu strukturalnym należy go łączyć z tymi czynnikami, jakie generuje człowiek. Ponadto należy on do czynników bezpośrednich, to znaczy oddziaływujących wprost na pojmowanie bezpieczeństwa wewnętrznego. Do czynników polityczno-prawnych, w odniesieniu do bezpieczeństwa społecznego, można zatem zaliczyć te rozwiązania prawne, które w danym państwie przyjęto w zakresie zapewniania bezpieczeństwa społecznego. Są to więc np. prawa socjalne gwarantowane konstytucyjnie oraz ustawy regulujące sferę społeczną i socjalną¹².

Czynnik ekonomiczny powinien być rozpatrywany w ujęciu historycznym, obecnie i potencjalnie. Ze względu na kryterium zasięgu, oddziałuje ona na terytorium państwa, lecz w powiązaniu z otoczeniem zewnętrznym. Można go zaliczyć do tych czynników, które generuje człowiek, ponadto należy podkreślić, że wpływa on w sposób bezpośredni na sytuację w sferze bezpieczeństwa wewnętrznego w danym państwie. W państwach demokratycznych dotyczy on polityki gospodarczej, jaka wpływa na poziom zaspokojenia potrzeb obywateli. Do czynników ekonomicznych zalicza się zatem przede wszystkim politykę wobec rynku pracy, a w głównej mierze działania w zakresie obniżenia poziomu bezrobocia. Istotną sferą w tym zakresie jest polityka fiskalna, system podatkowy, polityka budżetowa, a także nakłady na badania i nowe technologie¹³.

Zaburzenia w sferze gospodarczej w dużym stopniu wpływają na poziom bezpieczeństwa społecznego oraz spowalniają rozwój. W efekcie obniża się poziom życia obywateli, dlatego też sięgają oni po środki pomocowe, co zaś zwiększa obciążenia budżetu państwa. Dlatego też ważne jest zapewnienie bezpieczeństwa ekonomicznego w państwie, czyli niezakłóconego funkcjonowania gospodarek oraz komparatywnej równowagi z gospodarkami innych państw¹⁴.

Czynnik społeczny związany jest z sytuacją historyczną, terażniejszą oraz potencjalną i odnosi się do wewnętrznej, aczkolwiek ze względu na pogłębiającą się globalizację nie można pominąć otoczenia zewnętrznego. Należy on do czynników wygenerowanych przez człowieka i wywiera bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo wewnętrzne danego państwa. Do elementów, które konstytuują czynnik społeczny zaliczyć należy zarówno te związane ze sferą zabezpieczeń społecznych, bezpieczeństwa socjalnego, jak i bezpieczeństwa społecznego. Można zatem uznać, że do tych elementów zalicza się: sytuację demograficzną, szereg polityk realizowanych przez państwo w dziedzinie społecznej, włączenie społeczne, ochronę zdrowia, politykę rodzinną i emerytalną oraz edukacyjno-oświatową¹⁵.

Czynnik kulturowy łączy się z poczuciem tożsamości narodowej. Powinien być rozpatrywany w ujęciu historycznym, obecnym i potencjalnym. Należy do sfery

¹² Ibidem, s. 153.

¹³ Ibidem, s. 154.

¹⁴ K.M. Książkowski, *Bezpieczeństwo ekonomiczne*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2011, s. 32.

¹⁵ T. Bąk, Z. Ciekankowski, *Teorie bezpieczeństwa*, op. cit., s. 71.

wewnętrznej, lecz w powiązaniu ze sferą zewnętrzną. Można go sklasyfikować jako generowany przez człowieka i jako taki, który ma bezpośredni wpływ na kształtowanie podejścia do bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Do elementów, jakie konstytuują czynnik kulturowy można zaliczyć: tożsamość narodową, kulturalną, język i religię¹⁶.

Natomiast czynnik związany z ochroną środowiska naturalnego należy rozpatrywać biorąc pod uwagę kryteria czasowe i zasięgu. Jego oddziaływanie nie może ograniczać się tylko do wnętrza państwa, gdyż wpływ ma również otoczenie zewnętrzne, ponieważ zagrożenia dla środowiska naturalnego mają tendencję do przekraczania granic. Czynnik ten jest generowany przez środowisko lub człowieka. Można go ponadto zaliczyć do czynników naturalnych i wytwarzanych przez ludzi oraz wpływających bezpośrednio, z uwagi na dynamikę i intensywność oddziaływania. Na ten czynnik – w odniesieniu do problematyki bezpieczeństwa społecznego – składają się przyjmowane rozwiązania w zakresie planowania przestrzennego, gospodarowania zasobami naturalnymi oraz w zakresie ochrony środowiska naturalnego¹⁷.

Obecnie oddziaływanie wszystkich czynników należy rozpatrywać biorąc pod uwagę kontekst międzynarodowy, gdyż współczesne państwa są ze sobą ściśle powiązane. W związku z tym można stwierdzić, że zarówno determinanty polityczne, społeczne, gospodarcze, kulturowe, ekologiczne i inne, ujmowane w kontekście międzynarodowym, wpływają na stan bezpieczeństwa społecznego w państwach.

2. Środki normatywne w tworzeniu bezpieczeństwa społecznego

W tworzeniu bezpieczeństwa społecznego dużą rolę odgrywają czynniki prawne. Wśród aktów normatywnych regulujących bezpieczeństwo społeczne główną rolę odgrywa Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej¹⁸. W akcie tym już w preambule zaznaczone jest, że jest ona zbiorem praw podstawowych, opartych na poszanowaniu i sprawiedliwości, współdziałaniu władz, a także dialogu społecznym, a ponadto na zasadzie pomocniczości, która umacnia uprawnienia obywateli i ich wspólnot. Należy podkreślić, że zasada pomocniczości stanowi jedną z podstawowych zasad ładu demokratycznego, jaka daje prymat obywateli nad władzą państwową. W tworzeniu bezpieczeństwa społecznego ma to istotne znaczenie, gdyż oznacza odpowiedzialność obywateli za siebie i swoich najbliższych. Ponadto należy przez to rozumieć fakt, że w przypadku, gdy obywatele nie mogą zrealizować podstawowych obowiązków rodzinnych, zawodowych i społecznych, wówczas dopuszczalna jest pomoc ze strony podmiotów państwowych¹⁹.

¹⁶ Ibidem, s. 76.

¹⁷ Ibidem, s. 86.

¹⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483.

¹⁹ T. Bąk, Z. Ciekankowski, *Bezpieczeństwo państwa*, op. cit., s. 36.

W Konstytucji RP zaznaczone jest również, że rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod opieką Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto pod ochroną państwa są praca oraz warunki, w jakich jest ona wykonywana. Można zatem stwierdzić, że akt ten stanowi, że państwo ma obowiązek chronić pracę oraz przeciwdziałać bezrobociu.

Innym aktem prawnym, który reguluje obszar bezpieczeństwa społecznego, jest Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej²⁰. Zgodnie z jej treścią pomoc społeczną należy rozumieć jako instytucję polityki społecznej państwa, która ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, jakich nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne zasoby. W akcie tym jest jednak podkreślone, że dopiero wtedy, gdy osoby i ich rodziny nie są w stanie przezwyciężyć problemów, mogą liczyć na pomoc zewnętrznych podmiotów²¹. Ustawa o pomocy społecznej była wielokrotnie nowelizowana.

Innym aktem prawnym regulującym zagadnienia w zakresie bezpieczeństwa społecznego jest Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej²². W akcie tym podkreślono, że ustawa powstała dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych oraz środowiska rodzinnego, atmosfery miłości, zrozumienia i szczęścia. Jej głównym celem było również zadbanie o harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową dzieci oraz dla zapewnienia im ochrony przysługujących im praw i wolności. Ustawodawca wyraża ponadto przekonanie, że skuteczna pomoc dla rodziny, która przeżywa trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci, jak również skuteczna opieka i pomoc dla dzieci może zostać osiągnięta dzięki współpracy wszystkich osób, instytucji oraz organizacji, które pracują z dziećmi i rodzicami.

W ramach polityki społecznej państwa polskiego powstały również inne akty prawne w zakresie prawidłowego rozwoju i funkcjonowania społeczeństwa. Jednym z nich jest Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii²³. Ustawa stanowi, że przeciwdziałanie narkomanii realizuje się poprzez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej, oświatowo-wychowawczej, gospodarczej i zdrowotnej, a przede wszystkim poprzez:

- działalność wychowawczą, edukacyjną, zapobiegawczą oraz informacyjną;
- leczenie, rehabilitację, a także reintegrację osób uzależnionych;
- nadzór nad uprawami roślin, jakie zawierają substancje, których używanie może prowadzić do narkomanii;
- zwalczanie niedozwolonego obrotu, przetwarzania, wytwarzania, przerobu i posiadania substancji, jakich używanie może prowadzić do narkomanii;
- ograniczanie szkód zdrowotnych i społecznych²⁴.

²⁰ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, tj. Dz. U. z 2016, poz. 753.

²¹ T. Bąk, Z. Ciekankowski, *Bezpieczeństwo państwa*, op. cit., s. 37.

²² Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Dz. U. z 2011 r. Nr 149, poz. 887.

²³ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 437.

²⁴ T. Bąk, Z. Ciekankowski, *Bezpieczeństwo państwa*, op. cit., s. 39.

Obowiązek realizacji zadań wynikających z przeciwdziałania narkomanii spoczywa zarówno na organach administracji rządowej, samorządowej, placówkach oświatowych, jednostkach Wojska Polskiego, Policji, Straży Miejskiej, zakładach opieki zdrowotnej, jak również na ośrodkach pomocy społecznej i środkach masowego przekazu.

Kolejną ustawą dotyczącą bezpieczeństwa społecznego jest Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi²⁵. Poprzez ten akt prawny ustawodawca nałożył na organy administracji rządowej oraz jednostki samorządu terytorialnego obowiązek podejmowania działań, które będą miały na celu ograniczenie spożycia alkoholu oraz zmianę struktury ich spożywania. Ponadto działania te mają zmierzać do przeciwdziałania powstawaniu i usuwaniu następstw nadużywania alkoholu²⁶.

Inną bardzo ważną regulacją prawną w obszarze bezpieczeństwa społecznego była ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie²⁷. Akt ten regulował politykę państwa w tym zakresie oraz określał zadania do wykonania dla poszczególnych decydentów szczebla centralnego, wojewódzkiego, powiatowego oraz gminnego. Ustawa zakładała, że przemoc w rodzinie narusza podstawowe prawa człowieka, w tym podstawowe prawo do życia i zdrowia oraz poszanowania godności ludzkiej. W związku z tym władze publiczne powinny zapewnić wszystkim obywatelom równe traktowanie oraz poszanowanie ich praw²⁸.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie została zmieniona Ustawą z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw²⁹. Artykuł 3§1 ustawy stanowi, że osobie dotkniętej przemocą w rodzinie należy udzielić bezpłatnej pomocy w formie:

- poradnictwa medycznego, prawnego, socjalnego, psychologicznego, rodzinnego i zawodowego;
- interwencji kryzysowej oraz wsparcia;
- ochrony przed dalszym krzywdzeniem poprzez zakazanie kontaktowania się sprawcy z ofiarą przemocy oraz zbliżania się do osoby pokrzywdzonej i uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnego zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania;
- bezpiecznego schronienia dla osoby poszkodowanej w specjalistycznym ośrodku dla ofiar przemocy w rodzinie;
- badania lekarskiego, jakie ma na celu ustalenie zarówno przyczyn, jak i rodzaju uszkodzeń ciała, jakie powstały w wyniku przemocy w rodzinie, a ponadto wydania stosownego zaświadczenia lekarskiego;

²⁵ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 1916.

²⁶ T. Bąk, Z. Ciekankowski, *Bezpieczeństwo państwa*, op. cit., s. 39.

²⁷ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, tj. Dz. U. z 2011 r. Nr 149, poz. 887.

²⁸ T. Bąk, Z. Ciekankowski, *Bezpieczeństwo państwa*, op. cit., s. 41.

²⁹ Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2010 r. Nr 125, poz. 842.

- lokalu lub pomocy w uzyskaniu mieszkania dla osoby poszkodowanej, jeśli nie ma ona tytułu prawnego do zajmowanego mieszkania.

Akty prawne, które w Polsce regulują problematykę bezpieczeństwa społecznego dowodzą, że kwestie te są bardzo ważne dla spokojnego oraz efektywnego funkcjonowania państwa. Poprzez wskazane w ustawach podmioty i metody działania zabezpiecza się obywatele przed groźnym wpływem zagrożeń społecznych, natomiast w sytuacji, gdy one już występują, umożliwia się skuteczne ich zwalczanie.

3. Odpowiedzialność organów państwa za bezpieczeństwo społeczne

W Polsce można wyodrębnić organy i urzędy o właściwości ogólnej, dla jakich problematyka bezpieczeństwa wewnętrznego stanowi jedynie jeden z obszarów. Niemniej jednak istnieją również urzędy wyspecjalizowane, dla których problematyka ta stanowi główny zakres zadań oraz kompetencji. Do pierwszej grupy organów należą organy władz i administracji publicznej, zarówno państwowej, jak i samorządowej, o właściwości ogólnej. Natomiast do drugiej grupy organów należy zaliczyć: Policję, służby specjalne, a także inne wyspecjalizowane podmioty, których zadania i kompetencje skupione są na kwestiach związanych z bezpieczeństwem wewnętrznym³⁰.

Można zatem stwierdzić, że również w obszarze bezpieczeństwa społecznego, jakie stanowi część składową szeroko pojmowanego bezpieczeństwa wewnętrznego, istnieją podmioty państwowe, jakich zakres działania i odpowiedzialności obejmuje sprawy związane z polityką bezpieczeństwa społecznego. Do tego typu podmiotów zalicza się Radę Ministrów i stojącego na jej czele Prezesa Rady Ministrów, ministrów, wojewodów, starostów, burmistrzów i prezydentów miast. Ponadto istnieją też wyspecjalizowane podmioty, jakie realizują jedynie zadania w zakresie bezpieczeństwa społecznego, np. Rada do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii, powiatowe centrum pomocy rodzinie i gminne ośrodki pomocy społecznej³¹.

Do zadań Rady Ministrów, na mocy art. 146 Konstytucji RP, należy zapewnianie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i porządku publicznego. Należy przy tym dodać, że zadania te obejmują wprowadzenie porządku i spokoju w miejscach publicznych, eliminowanie zamachów na wszelkie dobra publiczne i prywatne, eliminowanie przestępczości i innych patologicznych zjawisk społecznych, a także zapewnianie instytucjom publicznym normalnego funkcjonowania, jakie jest wolne od ingerencji wszelkich nieuprawnionych czynników³².

Natomiast do zadań Prezesa Rady Ministrów, zgodnie z art. 148 Konstytucji RP, należy koordynacja i kontrola pracy Rady Ministrów, a także nadzór nad samorządem terytorialnym. W związku z tym posiada on prawo do egzekwowania

³⁰ G. Rydlewski, *Kształt systemu instytucjonalnego bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce*, [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2009, s. 134.

³¹ T. Bąk, Z. Ciekankowski, *Bezpieczeństwo państwa*, op. cit., s. 52.

³² P. Sarnecki, *Komentarz do art. 146*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, pod red. L. Garlickiego, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2001, s. 8.

wykonywania zadań postawionych przed ministrami, wojewodami oraz przedstawicielami samorządu terytorialnego. Na tej podstawie można zatem wyciągnąć wniosek, że na najwyższym poziomie zarządzania państwem Rada Ministrów i jej poszczególni członkowie pełnią funkcję nadzoru nad realizacją zadań w obszarze bezpieczeństwa społecznego, rolę koordynatora dla niższych szczebli administracji, a ponadto wyznaczają kierunki zadań w obszarach, jakie należą do ich kompetencji³³.

Do kompetencji Prezesa Rady Ministrów należy również powoływanie organów opiniodawczo-doradczych, jakie mają go wspierać w sprawach z poszczególnych dziedzin zarządzania państwem. Tego typu organem jest Rada do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii. Do jej zadań należy m.in.:

- monitorowanie oraz koordynowanie działań w zakresie realizacji polityki państwa w obszarze środków odurzających, substancji psychotropowych oraz prekursorów;
- monitorowanie informacji o realizacji krajowych strategii i planów działania oraz realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii;
- zalecanie rozwiązań organizacyjnych w zakresie, jaki dotyczy przeciwdziałania narkomanii³⁴.

Merytoryczny nadzór nad realizacją obszarów dotyczących bezpieczeństwa społecznego sprawuje minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, którego aparatem pomocniczym jest Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, utworzone na mocy rozporządzenia z dnia 31 października 2005 roku³⁵. Do jego zadań należy m.in.:

- nadzór merytoryczny nad szkoleniem w zakresie organizacji pomocy społecznej i specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny;
- zatwierdzanie programów szkolenia rodzin zastępczych;
- analiza skuteczności pomocy społecznej;
- tworzenie koncepcji oraz określanie kierunków rozwoju w obszarze pomocy społecznej.

Należy podkreślić, że działania w zakresie przeciwdziałania patologiom społecznym prowadzą nie tylko organy naczelne, jak Rada Ministrów, lecz również organy centralne, jak Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii. Do jego zadań należy m.in.:

- opracowywanie projektu Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii, jak również koordynowanie i monitorowanie jego wykonania;
- wykonywanie zadań w zakresie przeciwdziałania narkomanii, które polegają na powierzaniu i wspieraniu wykonywania zadań publicznych, a także udzielanie dotacji na ich wykonywanie;

³³ T. Bąk, Z. Ciekankowski, *Bezpieczeństwo państwa*, op. cit., s. 59.

³⁴ Ibidem, s. 61.

³⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 października 2005 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej oraz zniesienia Ministerstwa Polityki Społecznej, Dz. U. z 2005 r. Nr 220, poz. 1881.

- inicjowanie działań zmierzających do ograniczenia używania środków odurzających oraz substancji psychotropowych;
- inicjowanie i wspieranie badań naukowych nad problematyką narkomanii oraz prac nad nowymi rozwiązaniami legislacyjnymi służącymi przeciwdziałaniu narkomanii;
- współpraca z organizacjami międzynarodowymi, które prowadzą działalność w zakresie przeciwdziałania narkomanii³⁶.

Urzędem centralnym, który działa w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi, jest Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Do jej głównych zadań należy m.in.: przygotowywanie projektu Narodowego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, opiniowanie i przygotowywanie projektów aktów prawnych dotyczących problemów alkoholowych, koordynacja i inicjowanie działań zwiększających skuteczność oraz dostępność leczenia odwykowego, a także zlecenie i finansowanie zadań związanych z rozwiązywaniem problemów alkoholowych³⁷.

Do organów opiniodawczo-doradczych należy również Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Jego zadaniem jest m.in.: inicjowanie i wspieranie działań mających na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, monitorowanie działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wyrażanie opinii w sprawach dotyczących stosowania właściwej ustawy, a także w sprawach zadań publicznych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie³⁸.

Samorząd terytorialny zaspokaja potrzeby lokalne ludności, lecz również wykonuje zadania publiczne niezastrzeżone przez Konstytucję bądź ustawy dla organów innych władz publicznych. Do zakresu obowiązków powiatu w obszarze polityki społecznej należą zadania dotyczące m.in.:

- edukacji publicznej,
- pomocy społecznej,
- polityki prorodzinnej,
- porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli,
- wspierania osób niepełnosprawnych,
- ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej,
- współpracy z organizacjami pozarządowymi³⁹.

Niemniej jednak zakres zadań powiatu w obszarze tworzenia podstaw bezpieczeństwa społecznego jest o wiele większy, co wynika z Ustawy z dnia 5 czerwca 1998 o samorządzie powiatowym⁴⁰. Ten akt prawny stanowi, że zakres tego typu za-

³⁶ Z. Ciekanowski, J. Nowicka, H. Wyrębek, *Bezpieczeństwo państwa w obliczu współczesnych zagrożeń*, Wydawnictwo UPH w Siedlcach, Siedlce 2017, s. 48.

³⁷ Ibidem, s. 55.

³⁸ Ibidem, s. 65.

³⁹ A. Durasiewicz, *Sieci wsparcia dla radomskich rodzin*, [w:] *Lokalne sieci wsparcia*, M. Gagacka, K. Głąbicka (red.), Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom 2010, s. 355–358.

⁴⁰ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 1890.

dań obejmuje m.in.: opracowywanie i realizację powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych oraz zadań w obszarze pomocy społecznej, jakich celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka, prowadzenie specjalistycznego poradnictwa, organizowanie opieki w rodzinach zastępczych, a także zapewnianie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionych opieki rodziców.

Natomiast do katalogu zadań własnych gminy w obszarze kształtowania bezpieczeństwa społecznego należy m.in.: opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, programów pomocy społecznej, jakich celem jest integracja osób i rodzin ze szczególnego ryzyka. Do zadań gminy należy ponadto przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego, organizowanie usług opiekuńczych oraz prowadzenie i zapewnianie miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego bądź mieszkaniach chronionych. Zadania te wynikają z Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym⁴¹.

Do katalogu zadań zleconych gminy należy m.in. przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną, a także prowadzenie i rozwój infrastruktury środowiskowych domów pomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Świadczeniem pomocy na terenie gminy zajmują się Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej. Realizują one zadania własne i zlecone przez administrację rządową i dotyczą pomocy społecznej i rehabilitacji społecznej. Wszystkie wskazane zadania mają przede wszystkim na celu poprawę funkcjonowania rodzin, a także zapobieganie i przeciwdziałanie sytuacjom kryzysowym i dysfunkcjonalności rodzin⁴².

Analiza zadań w obszarze bezpieczeństwa społecznego na poziomie rządowym i samorządowym pozwala wyciągnąć wniosek, że na każdym poziomie zarządzania państwem organy administracji publicznej posiadają ustawowo przewidziane zadania w tym zakresie, które są zarówno zadaniami własnymi, jak i zleconymi. Poziom centralny i wojewódzki wyznacza kierunki działań w tym zakresie, na podstawie przyjętej przez państwo polityki bezpieczeństwa społecznego, a ponadto koordynuje wykonywanie tych zadań przez szczeble niższe. Natomiast samorząd terytorialny jest poziomem wykonawczym. Wynika to w dużej mierze z faktu, że to właśnie w społecznościach lokalnych występują zjawiska społecznie negatywne, w związku z czym na tym poziomie powinny być diagnozowane i zwalczane. Organy samorządowe mają również wsparcie w zakresie bezpieczeństwa społecznego licznych organizacji pozarządowych.

⁴¹ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz. U. z 2015 r., poz. 1890.

⁴² B. Józwiak, *Zadania samorządu terytorialnego w rozwiązywaniu podstawowych kwestii społecznych*, [w:] *Bezpieczeństwo społeczne. Pojęcia. Uwarunkowania, Wyzwania*, A. Skrabacz, S. Sulowski (red.), Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2012, s. 104.

4. Środki psychotropowe jako zagrożenie społeczne

Narkomanię, w tym nadmierne używanie środków psychotropowych, należy uznawać za zagrożenie społeczne. Wynika to przede wszystkim z faktu, że narkomania nie uderza jedynie w pojedynczego człowieka i w jego rodzinę, choć im przynosi również wielkie szkody. Uderza ona bowiem w głównej mierze w relacje społeczne, gdyż czyni z człowieka przedmiot i sprowadza go na margines fizjologicznej i psychicznej egzystencji⁴³.

Należy przy tym zaznaczyć, że przez długi okres, przede wszystkim w Polsce Ludowej, w oficjalnej opinii publicznej wyrażano przekonanie, że narkomania nie stanowi w kraju poważnego problemu. Tymczasem faktycznie od lat 70. ubiegłego wieku można było odnotować w Polsce gwałtowny wzrost narkomanii, w szczególności w dużych aglomeracjach miejskich⁴⁴.

W ciągu lat narkomania stała się zjawiskiem masowym i obejmowała coraz szersze kręgi wśród młodych ludzi. Problem narkotykowy należy więc wpisać w zakres współczesnych problemów zagrażających bezpieczeństwu obywateli, za czym przemawiają następujące argumenty:

- państwo i obywatele ponoszą coraz większe koszty związane ze zwalczaniem przestępczości narkotykowej oraz leczenia osób uzależnionych;
- mechanizm uzależnienia stanowi zagrożenie dla jej ofiary oraz osób trzecich;
- narkotyki stanowią źródło istotnych problemów w wymiarze indywidualnym i społecznym;
- podaż narkotyków stanowi jedną z głównych przyczyn rozwoju przestępczości międzynarodowej i krajowej;
- uzależnienie od narkotyków i środków psychotropowych dezorganizuje życie człowieka na wiele lat, a skutki tego jednostka odczuwa często do końca życia⁴⁵.

Analiza problemu narkotykowego w aspekcie zagrożenia dla bezpieczeństwa społecznego wykazuje zatem jego złożoność. Pojawiają się bowiem wciąż nowe zjawiska, trendy i działania, jak np. aktywizacja ruchów opowiadających się za legalizacją narkotyków oraz nienadążanie profilaktyki szkolnej za realnymi zagrożeniami. Dlatego też należy podkreślić, że nadużywanie narkotyków i środków psychotropowych jest obecnie istotnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa społecznego.

⁴³ M. Jędrzejko, *Człowiek zniewolony. Moralne aspekty narkomanii*, Wydawnictwo Ulmak, Warszawa Pruszków 2003, s. 9.

⁴⁴ Z. Ciekankowski, J. Nowicka, H. Wyrębek, *Bezpieczeństwo państwa...*, op. cit., s. 68.

⁴⁵ M.Z. Jędrzejko, J. Zawadzki, *Narkotyki, środki zastępcze i narkomania*, [w:] *Narkotyki i narkomania. Zjawiska globalne – problemy lokalne*, M. Jędrzejko, T. Safjański, M. Walancik (red.), Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2015, s. 20.

4.1. Analiza Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii 2011–2016

Pierwszy w Polsce Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii powstał w 2002 roku. Podstawą prawną do uchwalenia i realizowania Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii 2011–2016 jest ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 roku. Antynarkotykowa polityka państwa bierze pod uwagę ewolucję problematyki narkotykowej w kraju, ponieważ zmiany rozmiarów rozpowszechniania problemu konsumpcji narkotyków w różnych grupach wiekowych, jakościowe zmiany w obrazie narkomanii, a także wzrost dostępności narkotyków i zróżnicowanie terytorialne używania ich wymagają skoordynowanej i skutecznej reakcji ze strony instytucji publicznych⁴⁶.

Ogólnym celem Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii 2011–2016 jest ograniczenie używania narkotyków i związanych z tym problemów społecznych i zdrowotnych. Realizacja programu odbywa się w pięciu obszarach:

- profilaktyka, w tym zahamowanie tempa wzrostu popytu na narkotyki, a także podniesienie wiedzy o nich;
- leczenie, rehabilitacja, ograniczenie szkód zdrowotnych i reintegracja społeczna, w szczególności poprawa stanu zdrowia oraz funkcjonowania społeczne-go osób uzależnionych od narkotyków, jak również używających narkotyki w sposób szkodliwy;
- ograniczenie podaży, czyli ograniczenie dostępności narkotyków;
- współpraca międzynarodowa, to znaczy wsparcie realizacji programu przez wpływ na kształtowanie polityki międzynarodowej;
- badania i monitoring, postrzegane jako wsparcie informacyjne realizacji programu⁴⁷.

Nowym obszarem branym pod uwagę w danym programie jest współpraca międzynarodowa, gdyż dla kraju bardzo ważna jest możliwość wpływania na działania antynarkotykowe podejmowane przez instytucje międzynarodowe, a zwłaszcza przez Unię Europejską. Udział w współpracy międzynarodowej pozwala Polsce na uczestniczenie w międzynarodowym obiegu informacji, a także umożliwia akceptowanie i implementowanie polskich potrzeb do polityki międzynarodowej. Efektem tego są działania na rzecz rozwoju programów pomocowych⁴⁸.

W obecnie obowiązującym Krajowym Programie Przeciwdziałania Narkomanii nie narzuca się władzom lokalnym zadań do realizacji na podległym terenie. Niemniej jednak wskazuje się priorytetowe kierunki działań, jakimi samorządy powinny się posługiwać przy tworzeniu wojewódzkich bądź gminnych strategii rozwiązywania problemów narkotykowych. To rozwiązanie jest bardzo skuteczne, gdyż umożliwia uwzględnianie specyficznych uwarunkowań i problemów, jakie występują

⁴⁶ M. Jędrzejko, P. Jabłoński, *Narkotyki i paranarkotyki (perspektywa polska)*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2011, s. 40.

⁴⁷ Ibidem, s. 43.

⁴⁸ Z. Ciekankowski, J. Nowicka, H. Wyrębek, *Bezpieczeństwo państwa...*, op. cit., s. 78.

na danym terenie. Ponadto pozwala na dostosowanie strategii antynarkotykowej do konkretnych potrzeb społeczności lokalnych⁴⁹.

W odniesieniu do jednostek centralnych Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii wprowadza uszczegółowione wymagania w stosunku do instytucji kluczowych dla antynarkotykowej polityki kraju. W związku z tym jednostki administracji rządowej zobowiązane są do opracowania oraz implementacji programów szczegółowych w zakresie ograniczania popytu na narkotyki. Do przygotowania i wdrożenia Strategii Zwalczenia Przystępczości Narkotykowej zostali zobowiązani ministrowie finansów publicznych, do spraw wewnętrznych oraz Minister Obrony Narodowej. Konstrukcja tego programu zmierza przede wszystkim ku temu, aby umożliwić skuteczne monitorowanie jego realizacji oraz efektywnej ewaluacji. Dlatego też dla każdego z obszarów realizacji programu wyznaczone zostały ponadto cel główny i wskaźniki jego monitorowania. Ponadto w programie są określone kierunki oraz rodzaje działań przewidzianych do realizacji przez poszczególne resorty oraz podmioty, jakie są właściwe do podejmowania tego rodzaju zadań⁵⁰.

Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2011–2016 jest skierowany do szerokiego grona odbiorców, lecz w głównej mierze kieruje się go do dzieci i młodzieży w wieku 10–25 lat oraz młodych dorosłych.

Podsumowanie

Charakter zjawiska narkomanii, która w ostatnich latach coraz bardziej rozprzestrzenia się wśród młodych ludzi, wskazuje, że okres dorastania bywa dla niektórych jednostek trudnym momentem, w którym próbują one odkryć swoją tożsamość, własne pragnienia i dalsze kierunki życia. Zażywanie narkotyków jest najczęstsze wśród ludzi młodych właśnie dlatego, że jest to okres buntu, poszukiwania autorytetów i swojego miejsca w świecie dorosłych. Zażywanie narkotyków staje się wówczas manifestem własnej odrębności wobec norm i przekonań świata dorosłych. Przyczyną wzrostu liczby osób uzależnionych od narkotyków w ostatnich latach jest niewątpliwie tempo współczesnego życia, wysokie wymagania stawiane uczniom oraz pracownikom, ciągła potrzeba sprawdzania się i dążenie do doskonałości.

Tymczasem należy podkreślić, że narkomania jest bardzo ważnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa społecznego. Wynika to z coraz większej liczby osób uzależnionych od narkotyków różnego typu, dopalaczy i środków psychotropowych. W efekcie państwo i obywatele ponoszą coraz większe koszty związane ze zwalczaniem przestępczości narkotykowej oraz leczenia osób uzależnionych, a narkotyki stanowią źródło istotnych problemów w wymiarze indywidualnym i społecznym. Ponadto wzrastająca podaż narkotyków przyczynia się w znacznym stopniu do rozpowszechniania wielu zjawisk patologicznych.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Ibidem, s. 43.

Streszczenie

W artykule autorzy przedstawiają zagrożenia bezpieczeństwa społecznego oraz ich wpływ na bezpieczeństwo obywateli. Główne problemy, jakie poruszają to uzależnienia od środków psychotropowych oraz problem narkomanii. W pierwszej części artykułu definiują bezpieczeństwo społeczne, przedstawiają podział czynników oraz pokazują ich wpływ na bezpieczeństwo państwa. W kolejnej części zwracają uwagę na odpowiedzialność państwa i działanie na rzecz poprawy bezpieczeństwa społecznego. Podsumowując, analizują Krajowy program przeciwdziałania narkomanii oraz wskazują jego ważną rolę w przeciwdziałaniu narkomanii i co za tym idzie – poprawę bezpieczeństwa społecznego. Celem artykułu jest przybliżenie problematyki zagrożeń bezpieczeństwa społecznego i ich wpływ na funkcjonowanie państwa. Należy jednak zaznaczyć, iż narkomania nie jest jedynym zagrożeniem bezpieczeństwa społecznego, ale jej wzrastająca podaż przyczynia się do rozpowszechniania wielu zjawisk patologicznych.

Słowa kluczowe: dopalacze, instytucje, narkomania, środki, zagrożenia.

Summary

In the article, the authors present social security threats and their impact on the security of citizens. The main problems that relate to addiction to psychotropic drugs and the problem of drug addiction. In the first part of the article, they define social security, present the division of factors and show their impact on the security of the state. In the next part, pay attention to the responsibility of the state and action to improve social security. In summary, they analyze the National Program against the action of drug addiction and indicate its important role in counteracting drug addiction and, consequently, improving social security. The aim of the article is to familiarize students with the problems of social security and their impact on the functioning of the state. It should be noted, however, that drug addiction is not the only threat to social security but its increasing supply contributes to the spread of many pathological phenomena.

Key words: afterburners, institutions, drug addiction, means, threats.

Literatura:

1. Bąk T., Ciekankowski Z., *Teorie bezpieczeństwa*, PWSTE, Jarosław 2012.
2. Bąk T., Ciekankowski Z., *Bezpieczeństwo państwa*, PWSTE, Jarosław 2014.
3. Ciekankowski Z., Nowicka J., Wyrębek H., *Bezpieczeństwo państwa w obliczu współczesnych zagrożeń*, Wydawnictwo UPH w Siedlcach, Siedlce 2017.
4. Durasiewicz A., *Sieci wsparcia dla radomskich rodzin*, [w:] *Lokalne sieci wsparcia*, M. Gagacka, K. Głębicka (red.), Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom 2010.
5. Jakubczyk R., Kalinowski R., *Bezpieczeństwo społeczne w erze globalizacji*, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej w Siedlcach, Siedlce 2008.
6. Jędrzejko M., *Człowiek zniewolony. Moralne aspekty narkomanii*, Wydawnictwo Ulmak, Warszawa Pruszków 2003.

7. Jędrzejko M., Zawadzki J., *Narkotyki, środki zastępcze i narkomania*, [w:] *Narkotyki i narkomania. Zjawiska globalne – problemy lokalne*, M. Jędrzejko, T. Safjański, M. Walancik (red.), Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2015.
8. Jędrzejko M., Jabłoński P., *Narkotyki i paranarkotyki (perspektywa polska)*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2011.
9. Józwiak B., *Zadania samorządu terytorialnego w rozwiązywaniu podstawowych kwestii społecznych*, [w:] *Bezpieczeństwo społeczne. Pojęcia, uwarunkowania, wyzwania*, A. Skrabacz, S. Sulowski (red.), Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2012.
10. Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, Wydawnictwo Akademii Obrony Naukowej, Warszawa 2011.
11. Książkowski K.M., *Bezpieczeństwo ekonomiczne*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2011.
12. Leszczyński M., *Bezpieczeństwo społeczne a współczesne państwo*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2011, nr 2 (185).
13. Leszczyński M., *Bezpieczeństwo społeczne a bezpieczeństwo państwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego, Kielce 2009.
14. Marczuk K.P., *Determinanty bezpieczeństwa społecznego*, [w:] *Trzy wymiary współczesnego bezpieczeństwa*, S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2014.
15. Rydlewski G., *Kształt systemu instytucjonalnego bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce*, [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2009.
16. Rysz-Kowalczyk B. (red.), *Leksykon polityki społecznej*, Wydawnictwo Aspra Jr, Warszawa 2001.
17. Sarnecki P., *Komentarz do art. 146*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, L. Garlicki (red.), Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2001.

Źródła prawa:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483.
2. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz. U. z 2016, poz. 753.
3. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Dz. U. z 2011 r. Nr 149, poz. 887.
4. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 437.
5. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 1916.
6. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, tj. Dz. U. z 2011 r. Nr 149, poz. 887.

7. Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2010 r. Nr 125, poz. 842.
8. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 października 2005 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej oraz zniesienia Ministerstwa Polityki Społecznej, Dz. U. z 2005 r. Nr 220, poz. 1881.
9. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 1890
10. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz. U. z 2015 r., poz. 1890.